

Mali priručnik za roditelje

Mali priručnik za roditelje

Izdavač:

Hrvatski Crveni križ
Općinsko društvo Crvenog križa Darda
Svetog Ivana Krstitelja 116a, 31326 Darda
e-mail: kontakt@hck-darda.hr
www.hck-darda.hr

Autori:

Tvrtka Gerstner
Vanja Kostolanović
Majda Vuković
Martina Kedmenec
Ivana Pencinger
Zvezdana Radetić

Uredila:

Senka Dornjak

Grafičko oblikovanje i tisak:

Čarobni tim d.o.o. Osijek

Publikacija je tiskana sredstvima iz projekta
Odgovorno roditeljstvo koji financira
Ministarstvo socijalne politike i mladih

Osijek, rujan 2016.

Mali priručnik za roditelje

„Roditelji ne mogu raspolagati djetetom. Ono ne pripada njima, ono kod njih smije samo odrasti i s njima biti. Roditelji su ljubav iz koje je dijete izišlo i u kojoj može ući u svijet.“

Ivančić (2008)

Sadržaj

Rane komunikacijske vještine i jezično-govorni razvoj 1

Autorica: Tvrtka Gerstner, prof.log.spec. rane intervencije u edukacijskoj rehabilitaciji

Mentalno zdravlje djeteta 8

Autor: Vanja Kostolanović, med.teh.

Učvršćivanja pozitivnog ponašanja i/ili jačanje vještina 12

Autorica: mr. Majda Vuković, prof.def.

Darovitost - darovito dijete 16

Autorica: mr. Majda Vuković, prof.def.

Roditeljstvo i prava djece 21

Autorica: Martina Kedmenec, dipl.soc radnica

Uloga roditelja u suočavanju s maloljetničkom delinkvencijom 24

Autorica: Ivana Pencinger, prof.soc. pedagog

Dobrobit suradničkog odnosa odgojitelja i roditelja 28

Autorica: Zvezdana Radetić, odgojiteljica

RANE KOMUNIKACIJSKE VJEŠTINE I JEZIČNO – GOVORNI RAZVOJ

Komunikacija je složen proces i odvija se prema točno određenom redosljedju. Od samog rođenja djeca su usmjerena na svoju socijalnu okolinu, razvija se komunikacija i socijalno učenje. Komunikacija je ujedno osnovni preduvjet za usvajanje jezika i razvoj govora.

U prvim godinama života najvažniji kontekst koji uvelike određuje djetetov razvoj je obitelj. Prva učenja se odvijaju u socio - kulturnom kontekstu obitelji. Obiteljske rutine i smisleni rituali osiguravaju predvidljivu strukturu i emocionalnu klimu koja podržava rani razvoj. Rutine pružaju djetetu prepoznatljivost, predvidljivost i sigurnost, stvaraju okvir za predviđanje i primjereno odgovaranje, pomažu djetetu naučiti usmjeravati pažnju, uočavati pravilnosti i predviđati što slijedi te na taj način pružaju sigurnost djetetu i otvaraju put k zrelijim oblicima učenja.

JEZIK I GOVOR

JEZIK – sustav znakova koji služi za komuniciranje

GOVOR – glasovna manifestacija jezika

KALENDAR UREDNOG JEZIČNO – GOVORNOG RAZVOJA

- do 4. mj. - razdoblje gugutanja
- 4. – 6. mj. - razdoblje brbljanja
- 6. – 8. mj. - razdoblje redupliciranog brbljanja

Glasanje djeteta u ovim razdobljima nema značenje jer nema namjere u komunikaciji pa govorimo o predintencijskoj komunikaciji. Tek oko 12. mjeseca života djeteta očekuje se pojava prve riječi koja ima značenje. Pojava komunikacijske namjere označava početak razdoblja intencijske komunikacije.

U dobi od 1–2 godine

- dijete pokazuje nekoliko dijelova tijela kada ga se upita
- sluša jednostavne naloge i razumije jednostavna pitanja (“Baci loptu”, “Poljubi bebu”, “Gdje ti je cipela?”)
- sluša kratke priče, pjesmice i stihove
- pokazuje slike u knjizi kada ih se imenuje
- svakog mjeseca izgovara sve više riječi
- koristi 1-2 upitne riječi i postavlja pitanja (“Gdje maca?”, “Ide papa?”, “Što to?”)
- koristi mnoge različite suglasnike koje dolaze na početku riječi

U dobi od 2 godine

- dijete govori barem 50 riječi
- spaja dvije riječi zajedno (npr. Mama papa)
- na naloge pokazuje dijelove tijela
- razumije jednostavne naloge koji nisu praćeni gestama i situacijama
- razumije pitanja i daje odgovore (npr. Jesi li gladan?)

U dobi od 2 – 3 godine

- imenuje stvari svakodnevne uporabe
- dužina rečenice je 2 – 3 riječi
- postavlja jednostavna pitanja
- odgovara na pitanja tko, što, gdje
- zna malo i veliko
- lista slikovnice i imenuje slike
- sluša kratke priče
- privlači pažnju riječima

U dobi od 3 godine

- dijete razumije prijedloge u, na
- odgovara na uputu koja uključuje tri radnje (npr. “idi u sobu, nađi loptu i donesi je”)
- spaja tri ili više riječi
- postavlja pitanja zašto, što ako

- koristi zamjenice
- komentira događaje, priča kraće priče
- sudjeluje u igri s vršnjacima
- pravilno izgovara glasove k, g, h, p, b, m, n, nj, v, f

U dobi od 4 godine

- dijete govori gramatički ispravne rečenice
- razumije prijedloge iza, ispred
- imenuje osnovne boje
- uključuje se u duži dijalog, objašnjava kada sugovornik ne razumije
- traži dopuštenje
- pravilno izgovara glasove s, z, c, lj, r
- djetetov govor je razumljiv okolini i vršnjacima

U dobi od 5 – 6 godina

- pravilno izgovara sve glasove hrvatskog govornog jezika
- stvara dugačke rečenice (do 8 riječi)
- aktivno sudjeluje u razgovoru
- razumije trostruke naloge
- može samostalno ispričati izmišljenu priču
- razumije rimu
- prisutan je interes za slova, knjigu
- prepoznaje i imenuje brojke i slova
- iza 5,5 godina može izdvojiti prvi glas u riječi

Odstupanja

- izostanak pojave intencije u ponašanju
- nerazvijene / lošije razvijene sociokognitivne vještine (kontakt pogledom, združena pažnja, imitacija)
- nezainteresiranost za socijalnu okolinu
- ograničeni i/ili čudni interesi
- kašnjenje u cjelokupnom razvoju (intelektualne teškoće)
- kašnjenje u komunikacijskom razvoju
- poremećaj iz spektra autizma

PARAMETRI ZA UOČAVANJE KAŠNJENJA U JEZIČNO – GOVORNOM RAZVOJU

U dobi od 2 godine

- ne govori barem 50 riječi
- ne spaja dvije riječi u rečenicu
- ne pokazuje dijelove tijela (nos, oko...)
- ne imitira riječi i aktivnosti odraslih
- ne razumije jednostavne naloge bez situacijskog konteksta (npr. dođi ovamo, donesi autić...)
- ima teškoća s razumijevanjem pitanja i davanja odgovora (Jesi li gladan?)
- nema početka kombinatoričke igre (stavljanje dva predmeta u međuodnose) i simboličke igre (igre pretvaranja)

U dobi od 3 godine

- ne razumije prijedloge u, na
- ne odgovara na jednostavna pitanja
- ne govori više od 50 riječi
- ne može se sjetiti riječi pri imenovanju predmeta
- govor je nerazumljiv ukućanima
- ne izražava se u rečenicama i ne koristi zamjenice (ti, ja)
- ne označava morfološki riječi u rečenici
- osamljuje se i ne sudjeluje u igri s vršnjacima (osobito u igrama koje zahtijevaju upotrebu jezika)
- nije zainteresirano za slušanje priča

U dobi od 4 godine

- rečenica je vrlo kratka i agramatična – neslaganje riječi u rodu, broju i padežu
- rječnik je siromašan
- ne izgovara većinu glasova
- ne razumije dvostruke i trostruke upute
- ne prepoznaje i ne imenuje boje
- ne razumije prijedloge iza, ispred
- ne razumije zagonetke i nema igre riječima

- ne može opisati neki predmet ili izraziti svoje osjećaje
- nema interakcije s drugom djecom

U dobi od 5 godina

- ne uključuje se i ne sudjeluje u konverzaciji
- ne razumije vremenske odnose (što je bilo prvo, drugo...)
- ne razumije i ne izvodi trostruke naloge
- ne razumije rimu
- nije u stanju stvoriti rečenicu od 8 riječi
- još uvijek koristi samo jednostavne rečenice (nema složene rečenice)
- izostavlja glasove u riječima, ne izgovara većinu glasova pravilno
- ne poznaje boje
- ne razumije značenja riječi
- ne razumije i ne koristi prijedloge koji označavaju prostorne odnose

ODSTUPANJA U GOVORU

Dob do koje se tolerira **neispravan izgovor glasova**:

S, Z, C (distorzija)	4,5
Ž, Š, Č, Ć, DŽ, Đ (distorzija)	5,5
LJ (zamjena s L)	4
NJ (zamjena sa N)	3,5
R (distorzija)	4-5

- nakon 3 godine ne toleriraju se ispuštanja glasova u riječima
- nakon 3,5 godine svi drugi glasovi trebaju biti ispravni

Mucanje:

FIZIOLOŠKO MUCANJE

- faza urednog jezično- govornog razvoja (većina) djece prođe kroz dulju ili kraću ovakvu fazu
- 2-4 god. nagli napredak u jezično- govornom razvoju - otežana koordinacija mišića odgovornih za govor
- nesvjesno
- nema napetosti niti popratnih pokreta

PRAVO MUCANJE

- patološki oblik netočnosti
- 4 god. i više
- javlja se tzv. "svijest o mucanju"
- javlja se napetost pri pojavi netočnosti u govoru
- pojava popratnih pokreta (žmirkanje, coktanje i sl.)

TV, računala i video igrice u komunikacijskom razvoju djeteta

Pojedine ankete pokazuju da čak i dvogodišnjaci pred ekranom dnevno provode više od 4 sata što čini štetu jezično-govornom razvoju. Presudno je imati mjeru: ograničiti djetetovo vrijeme pred TV-om na najviše 1 sat dnevno. Roditelji moraju odlučivati o vremenu pred ekranom (Pitanje: Trebaju li daljinski upravljači i DVD-ovi baš uvijek biti ponuđeni djetetu? Odgovor: **NE**)

Umjesto televizije, računala i video igrica mogli biste...

do 3. godine života djeteta

Od 3. do 5. godine života djeteta

Od 5. do 7. godine života djeteta

- igre riječima
- prepoznavanje i proizvodnja rime
- uočavanje prvog i zadnjeg glasa u riječi
- prebrojavanje slogova/glasova u riječi
- slogovna/glasovna analiza i sinteza
- brojalice
- prepoznavanje slova i natpisa
- crtanje, bojanje, radni listići i sl...

KADA SE UPUTITI LOGOPEDU?

- ako je riječ o djetetu s rizikom za postojanje komunikacijskih i jezično – govornih poremećaja (različite medicinske dijagnoze, sindromi, obiteljska anamneza i sl.)
- ako uočite da dijete nerado ili uopće ne ulazi u interakcije i komunikacijske i jezične situacije
- ako Vam se čini da dijete ne čuje
- ako uočite da dijete ne razumije ono što mu govorite
- ako dijete ne govori, govori malo, nerazumljivo, agramatično i s naporom
- ako postoje poremećaji izgovora (ne može izgovoriti neke glasove)
- ako ste nesigurni i želite provjeriti je li s jezično – govornim razvojem Vašeg djeteta sve u redu

MENTALNO ZDRAVLJE DJETETA

Što je mentalno zdravlje?

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji mentalno zdravlje je stanje dobrobiti u kojem pojedinac ostvaruje svoje potencijale, može se nositi s normalnim životnim stresom, može raditi produktivno i plodno, te je sposoban pridonositi zajednici.

Što utječe na mentalno zdravlje pojedinca?

Na mentalno zdravlje pojedinca utječu čimbenici mentalnog zdravlja koji se dijele u tri skupine: socijalni (ekonomska situacija), biološki (dob, spol) i psihološki (stres, optimizam, pesimizam).

Koje mentalne bolesti poznajemo?

Neke od poznatijih mentalnih bolesti jesu:

- Shizofrenija
- Depresija
- Demencija
- Duševni poremećaji i **rizično ponašanje**

Upravo je rizično ponašanje ono na što ću se osvrnuti, jer je kod djece prerano za govoriti o mentalnim oboljenjima, nego ona mogu proizaći iz oblika rizičnih ponašanja.

Oblici rizičnog ponašanja

- Prkos
- Nametljivost
- Agresivnost
- Laganje
- Potištenost
- Povučenost

Prkos

Dijete se prkosom pobunjuje protiv autoriteta čijem se utjecaju mora pokoravati. Prkosom dijete traži svoje JA i pokušava utvrditi koje su granice tolerancije u njegovih roditelja i bližnjih. Prkos je često odgovor na ponašanje ljudi koji okružuju dijete, a koje u njemu pobuđuje negativne emocije. On je zapravo pokušaj djeteta da svojevrsnom prisilom skrene pozornost na sebe i postigne posebne povlastice, pa je takva djetetova ponašanja potrebno preusmjeravati u prihvatljive oblike ponašanja!

Nametljivost

Želja djeteta da skrene pozornost na sebe. Najčešće je uzrokovana ljubomorom, razmaženošću, nesigurnošću, osjećajem nevoljenosti i introjeksijom stavova roditelja. Na većinu ovih uzročnika roditelj može utjecati, pa na tome treba poraditi. Nametljivost se očituje prenemaganjem, uobraženošću, „budalastim“ ponašanjem, napadnim oblačenjem i šminkanjem u dobi u kojoj to nije primjereno i slično. Ovakve oblike ponašanja moguće je prevenirati jačanjem djetetova samopouzdanja i stvaranjem pozitivne slike o sebi.

Agresivnost

O agresivnosti govorimo kada u djeteta postoji namjera da se nekoga povrijedi ili da se nešto uništi. Razlikujemo agresiju koja proizlazi iz ljutnje i agresiju kojom dijete pokušava potići nekakav cilj. Agresivnost možemo podijeliti u tri skupine, a to su:

- Normalna (suprotstavljanje); ona je očekivana i vodi dijete k samostalnosti i prodornosti u društvo
- Neprijateljska; dijeli se na heteroagresivnosti (agresivnost prema drugima) i autoagresivnost (agresivnost prema samome sebi)
- Potisnuta (strah od kazne); opasna je jer najčešće dovodi do autoagresivnog ponašanja

Vrlo je važno pomoći djetetu u savladavanju agresivnog ponašanja, te postaviti jasne granice koje moraju biti fiksne. Roditelj se mora pobrinuti da dijete te granice razumije i uvažava.

Laganje

Djeca lažu kako bi postigla željeni cilj, opravdala se, izbjegla kaznu ili neželjeni zadatak, ispunila očekivanja svojih roditelja i okoline, te zbog brojnih drugih razloga. Zbog bujne mašte dijete do 4. godine života nije ni svjesno da laže, pa je i na to potrebno obratiti pozornost, dok laganje do 6. godine treba smatrati normalnim ponašanjem. Ipak, laganje ni u kojoj životnoj dobi ne treba ignorirati, djetetu treba objasniti razliku između mašte i stvarnosti, ali na djetetu shvatljiv način. Primjer: Dijete kaže da je za ručak u vrtiću jelo pizzu i za desert puding od čokolade, a vi znate da su u vrtiću za ručak bile mahune djetetu to trebate predstaviti ovako: „Znam da bi ti htio/htjela da je za ručak bila pizza, jer ju jako voliš, ali teta kaže da su za ručak bile mahune.“ U dobi iznad 6 godina, treba obratiti pozornost na to kakve su laži vašeg djeteta, koliko su česte i u kojim situacijama vaše dijete laže. Ukoliko primjetite da dijete često laže i učini vam se da stvara izmišljeni svijet potrebno je reagirati i zatražiti pomoć stručnjaka.

Potištenost

Potištenost je emocionalni poremećaj koji se obično javlja u predškolskoj dobi, ali je najčešće povremen i kratkotrajan. Budući da ova pojava nije ometajuća za okolinu i nema izražene simptome najčešće se ne poklanja dostatna pozornost. Roditelji moraju obratiti pozornost na djecu kod koje se potištenost javlja češće i traje duže (obično kasnije epizode potištenosti traju dulje), jer tada potištenost dovodi do težih oblika emocionalnih poremećaja.

Povučenost

Povučenost označuje ponašanje djeteta koje je pretežito mirno, tiho, osamljeno, koje mnogo mašta, nema stalnih prijatelja i slično. Takvo je ponašanje najčešće odraz osobne nesigurnosti vašeg djeteta i nepovjerenja djeteta u ljude koji ga okružuju. Može biti uzrokovana i nedostatkom zadovoljavajućih socijalnih odnosa, koji rezultiraju neugodnim emocionalnim stanjem, a uglavnom su posljedica nezadovoljenih potreba za pripradanjem i ljubavi.

Kako kažnjavanje utječe na mentalno zdravlje moga djeteta?

Prije svega treba razlučiti kaznu od zabrane. Zabrana na neki način prethodi kazni. Ona spada u postavljanje granica koje dijete ne smije prijeći. Ukoliko dijete prekrši zabranu tada dolazi do kažnjavanja. Nažalost, najčešći oblik kažnjavanja je fizičko kažnjavanje. Ono nije dobar izbor za discipliniranje djeteta jer tada dijete uviđa da je u redu da ga osobe koje ga vole ujedno i tuku, što u kasnijem razvoju može dovesti do projekcije upravo takva ponašanja. Važno je imati na umu da batine ne uče dijete što je dobro, a što loše, samo prekidaju trenutnu neželjenu radnju djeteta. U ženske djece koja su fizički zlostavljana dolazi do shvaćanja da su batine normalna metoda discipliniranja, pa u kasnijoj životnoj dobi često prihvaćaju i muškarce koji im iskazuju ljubav na isti način kao i njihovi roditelji u djetinjstvu. Treba znati da nije svaki udarac fizičko zlostavljanje, ali vrlo je važno usvojiti jasan stav o tome i postaviti sebi jasne granice kojih ćete se uvijek pridržavati.

Iz svega ovoga važno je zaključiti kako rizična ponašanja onemogućavaju djecu u uspješnom funkcioniranju u društvu. Tako primjerice djeca koja u ranom djetinjstvu ne postignu odgovarajuću razinu socijalne kompetencije, u pubertetu, adolescenciji i odrasloj dobi mogu razviti negativan odnos prema drugima. Taj se odnos očituje u rigidnosti, sebičnosti, stereotipnosti, autoritativnosti te u ponašanjima koja se prepoznaju kao: maloljetnička delinkvencija, akademski neuspjeh, poremećaji ponašanja i dr.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE...

1. Ribarić S., Vidoša A. (2014.). Zdravstvena njega u zaštiti mentalnog zdravlja, Rijeka, Medicinska naklada
2. Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije (2012.,2013.). Od prvog dana..., Split, samonaklada

UČVRŠĆIVANJE POZITIVNOG PONAŠANJA I/ILI JAČANJE VJEŠTINA

Znanost o ponašanju zove se bihevizizam (am. engl. behaviorism). To je znanost koja (potpuno odbacujući samoopažanje) psihologiju temelji gotovo isključivo na opažanju i mjerenju objektivnog ponašanja (behavior) živih bića u različitim uvjetima okoliša. Začetnik bihevizizma je J. B. Watson.

Ponašanje je sve što uočimo u svojoj okolini i što možemo opisati, a bez obzira što radili mi se uvijek „nekako“ ponašamo, tj. „ne ponašamo se“ jedino kada nismo živi. Johnston i Pennypacker (1998.) definirali su ponašanje kao „onu interakciju osobe s okolinom koja je obilježena zamjetnom promjenom u prostoru, tijekom određenog vremena te rezultira mjerljivom promjenom u barem jednoj dimenziji okoline.“ Ponašanje možemo definirati i kao način na koji netko djeluje na sebe ili na svoju okolinu. Znanstvenici su, naime, kroz istraživanja uočili i zaključili da postoje određena ponašanja koja možemo predvidjeti u budućnosti, a u ovisnosti o okolini, te da na njih možemo utjecati tako da tim ponašanjima u budućnosti povećamo ili smanjimo frekvenciju javljanja i ponavljanja. U tom slučaju ponašanje jest zavisna varijabla koju želimo mijenjati.

Funkcija ponašanja je iznimno važna. Obzirom na funkciju ponašanja određujemo na koji način ćemo reorganizirati okolinu i naše postupke te utjecati na samo ponašanje. Funkcije ponašanja mogu biti različite i svaka funkcija ponašanja zahtijeva drugačiji pristup u povećanju ili smanjenju frekvencije pojavljivanja ponašanja u budućnosti. Određivanje funkcije ponašanja iznimno je važno kod neprihvatljivih oblika ponašanja jer samo pravilnim određivanjem funkcije to ponašanje možemo smanjiti.

Kada želimo djelovati na neko ponašanje – pa i učvrstiti ga ili razviti i unaprijediti određenu vještinu – važno je točno i precizno definirati i opisati ponašanje. Tako npr., nećemo napisati da želimo da je „naše dijete dobro ili bolje“ već ćemo točno navesti vještinu i ponašanje koje želimo razvijati – npr. - da usvoji slaganje kockica, vještinu pospremanja igračka ili lijepo ponašanje prema drugoj djeci.

Utjecaj okoline na ponašanje je iznimno važan. Okolina je nezavisna varijabla. Reakcija okoline ključna je u tome hoće li se ponašanje ponavljati u budućnosti više ili manje. Cilj je, na neki način - „izmanipulirati“ okolinu kako bi se utjecalo na željenu promjenu ponašanja, a to znači da reakcija okoline na neko ponašanje to isto ponašanje može u budućnosti učvrstiti i pojačati ili smanjiti. Na primjer – ako dijete uspješno obavi neki zadatak te na kraju dobije pohvalu ili materijalnu nagradu vjerojatno je da će dijete u budućnosti, u želji za nagradom, ponovno biti uspješno u tom zadatku. Suprotno tome – ako djetetu uslijed neprimjerenih ponašanja oduzmemo neku nagradu ili ga „kaznimo“ (npr. – isključenje) dijete će u budućnosti vjerojatno izbjegavati to svoje loše ponašanje. Zaključno možemo reći da ako je reakcija okoline na neko ponašanje ugodna djetetu tada će se to ponašanje pojačati, a ako je reakcija okoline za dijete neugodna tada će se ponašanje djeteta smanjivati. Ova pravilnost „predviđanja“ budućeg ponašanja bazira se na uzročno-posljedičnoj vezi (Three Term Contingency) koja naglašava vremenske i moguće zavisne relacije između stimulusa koji prethodi ponašanju, ponašanja i posljedice ponašanja. Nagrada koja slijedi neposredno nakon ponašanja povećava buduću frekvenciju tog ponašanja u sličnim okolinskim uvjetima, a kazna koja slijedi neposredno nakon ponašanja umanjuje buduću frekvenciju tog ponašanja u sličnim okolinskim uvjetima. Posljedica uvijek mora biti usmjerena na ponašanje, a ne na osobu.

Motivacija i izbor nagrade za učvršćivanje određenog ponašanja je iznimno važna. Za dijete se uglavnom odabire nešto što dijete jako voli – igračka, aktivnost, pa čak i hrana i piće u manjim količinama. Tijekom procesa učvršćivanja ponašanja dijete će tu vrstu nagrade dobiti samo u tim ponašanjima – motivator/nagrada neće biti dostupna u drugo vrijeme. Nagrada se djetetu daje neposredno nakon ciljanog ponašanja te se prati efektivnost nagrade na djetetovo ponašanje.

Kako djelovati?

- Izaberemo ponašanje – npr. vršenje male nužde u toalet - wc Istovremeno odabiremo svega par, 1-3 ponašanja koja želimo učvrstiti, a najčešće odabiremo ona koja su na vremenskoj razvojnoj crti djeteta predviđene za usvajanje. Moramo voditi računa da je dijete psiho-fizički spremno za usvajanje te da ima usvojene nužne pred-vještine za usvajanje nove vještine.

- Definiramo / opišemo ponašanje (što želimo postići?)
Važno je precizno definirati ponašanje. U ovom primjeru definicija ponašanja bila bi:
Dijete vrši malu nuždu u wc školjku. Nije potrebno da dijete zna samostalno se skinuti i obući.

- Izaberemo nagradu / motivator
Odaberemo 1 predmet (igračku) ili manju količinu nekog slatkiša kojeg dijete jako voli, a kojeg ćemo djetetu dati jedino u usvajanju ovog ponašanja.

- Učvrščivanje ponašanja
Prethodno ovom postupku potrebno je napraviti vremenik vršenja nužde djeteta – otprilike predvidjeti kada dijete mokri, koliko vremena nakon obroka ili nekog pića – jer tada možemo znati kada bi otprilike dijete mogli odvesti u wc na vršenje male nužde.
Dijete odvedemo u toalet, skinemo ga, postavimo ga da sjedi na wc-u. Verbalno potičemo dijete da „piški“. To može potrajati i više od par minuta, no potrebno je imati strpljenja i ipak pričekati. Ukoliko procijenimo da dijete neće „piškiti“ – spuštamo dijete s wc-a, oblačimo ga i izvodimo iz toaleta. Aktivnost ponavljamo nakon nekog vremena. No, ukoliko se dijete „popiški“ u wc tada ga iznimno nagradimo – prvo socijalno – pohvalom. U pravom smislu riječi, nakon prvog puta kada je dijete „piškilo“ u wc (ili općenito nakon prvog uspješnog ponašanja kojeg želimo razviti) napravimo „pravu predstavu“: „Ma bravo, dijete! Pa super si to obavio/la! Kako si ti već velik(a) dječak/djevojčica! Juhuuuuuu.....“ – pritom naglasimo veselo sve naše riječi, smiješimo se ugodno djetetu, plješćemo rukama – na sve moguće načine, pa i afektiranjem dajemo mu do znanja da je njegovo ponašanje jako lijepo, poželjno, da je dijete uspješno i da smo mi jako ponosni. Nakon toga slijedi i materijalna nagrada – npr. 1 „pez“ bombon (njega dajemo, samo 1 i samo onda kada se dijete „popiški“ u wc). Ovaj sistem nagrađivanja

ponavljamo sve dok dijete skoro ne automatizira aktivnost, a tada postupno ukidamo materijalnu nagradu – „pez“ bombon dajemo svaki drugi, pa svaki treći put, pa dajemo tek po vlastitom nahođenju, ali uvijek nagradimo dijete socijalno – pohvalom. Nakon usvojenog ovog ponašanja postepeno uvodimo i samostalno svlačenje/oblačenje, pranje ruku te ponovno koristimo opisan sustav nagrade.

Na ovaj i sličan način možemo usvojiti mnoga poželjna i pozitivna ponašanja, razviti i učvrstiti određene vještine, ali i generalizirati usvojeno znanje i/ili ponašanje. Tako s djecom možemo: usvajati jednostavne kućanske poslove, radne navike, spavanje, hranjenje, vještine samozbrinjavanja, odvikavanje od pelena, vještine „čekanja“, primjereno ponašanje izvan kuće, signaliziranje potrebe za nečim i mnoga druga ponašanja i vještine.

Uvijek je važno imati na umu da reakcija okoline (naša reakcija) na djetetovo ponašanje djeluje na to kako će dijete to isto ponašanje ispoljavati u budućnosti.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE...

1. John O. Cooper, Timothy E. Heron, William L. Heward: „Applied Behavior Analysis“, Pearson; 2 edition, London, 2013.
2. Paul Chance: „First Course in Applied Behavior Analysis“, Brooks/Cole, London, 1997.
3. Wayne Fisher, Cathleen Piazza, Henry Roane: „Handbook of applied behavior analysis“, New York: Guilford Press, 2011.
4. Eric Emerson, Stewart Einfeld: „Challenging Behaviour“, Cambridge University Press, United Kingdom, 2011.
5. [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/\(ISSN\)1938-3703/issues](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/(ISSN)1938-3703/issues) (cjeloviti i besplatni članci o primijenjenoj analizi ponašanja)

Za sve dodatne informacije slobodno se obratite na kontakt:

Majda Vuković, prof.def.

mkurbali@inet.hr

DAROVITOST – DAROVITO DIJETE

Prvi zapisi o darovitosti potječu iz davne prošlosti. Platon je još 380.g.pr.kr. osnovao Sveučilište u koje je uključio djecu visoke inteligencije i tjelesne izdržljivosti neovisno o spolu i porijeklu te planiranim radom poticao njihovu darovitost. 618.g. u Kini, za vrijeme Dinastije Tang, darovitu djecu, neovisno o pripadnosti društvenom sloju, slali su na kraljevski dvor i poticali njihovu nadarenost. U Europi, Car Charlemange, 800.g., započeo je rad s darovitom djecom, ali samo s djecom građanskog porijekla. 1869.g. Sir Francis Galton, pionir u istraživanju i testiranju inteligencije, istaknuo je da je u darovitosti važno i nasljeđe, ali i poticajna okolina. Ovu tezu dodatno je potvrdio i Alfred Binet koji je početkom 20. st. razvio test za ispitivanje „mentalne starosti“. Lewis Terman, 1916.g., izvršio je prilagodbu Binet-ovog testa za američku populaciju te je prvi koristio termin DAROVITOST.

Jedinstvena definicija darovitosti ne postoji. Svaki od autora koji su se bavili izučavanjem darovitosti definiraju ju sa svoga stručnog polazišta. Tako Terman navodi da je darovitost „rezultat kojeg na testu inteligencije može postići do 2,5% pojedinaca u populaciji.“, Wallach poistovjećuje darovitost s kreativnošću te ju izražava kao – „fluentnost ideje“ – tj. mogućnost stvaranja velikog broja različitih ideja. Guilford naglašava da su darovite osobe one koje „posjeduju veći broj sposobnosti općenito ili veći broj sposobnosti za određena područja.“. Najprihvaćenija definicija darovitosti jest: „Darovita / talentirana djeca su ona koju su stručne osobe identificirale kao sposobne za velika postignuća u sljedećim područjima: opća intelektualna sposobnost, specifične sposobnosti za pojedino nastavno područje, kreativno i produktivno mišljenje, sposobnost rukovođenja, specifične sposobnosti za pojedino umjetničko područje te psihomotorne sposobnosti.“.

Darovitost se u djece može razlikovati obzirom na pojedina područja, sposobnosti ali i razinu pojavnosti.

Tako razlikujemo:

- darovito dijete (viša razina funkcioniranja na mnogim područjima),

- čudo od djeteta (iznimno visoka razina funkcioniranja na jednom području dok su druga u razini prosječnog),
- mudraci (savanti) (iznimno visoka razina funkcioniranja na jednom području dok su druga u razini ispodprosječnog),
- genije (kvocijent inteligencije iznad 160 ili osobe iznimno nadarene za umjetnost – autori su opusa djela),
- talent (javlja se kao manifestna darovitost te obuhvaća praktične vještine darovitosti).

U prepoznavanju darovitosti postoji nekoliko faza: opažanje znakova darovitosti (najčešće roditelji prvi uoče sklonost i signale za poticanje), prepoznavanje (situacija u kojoj roditelji aktivno stvaraju pozitivnu okolinu za razvoj darovitosti), identifikacija (procjena od strane stručnjaka) i označavanje ili „etiketiranje“ (službena potvrda darovitosti).

Obiteljsko okruženje i roditelji prvi su i najvažniji čimbenici koji utječu na razvoj darovitosti. Često spominjana predrasuda da su roditelji darovite djece imućniji ili da su i sami daroviti - vremenom se kroz istraživanja pokazala ipak samo predrasudom te se zaključuje da imovinski status, obrazovanje niti, eventualna, darovitost samih roditelja ne utječu na razvoj darovitosti kod djeteta. Unutar obitelji roditelji potiču djetetovu darovitost na način da mu pružaju osjećaj sigurnosti i ljubavi, nova iskustva, mogućnost postizanja uspjeha, pokazuju vlastito samopouzdanje i emotivnu toplinu, potiču pozitivan stav prema učenju i znanju, imaju visoka očekivanja od sebe i od svoje djece, provode prihvatljive oblike „discipliniranja“, organiziraju zajedničko vrijeme – razgovor, čitanje, zajedničke aktivnosti (pritom je važnija kvaliteta, ne kvantiteta zajednički provedenog vremena!).

Na razvoj darovitosti utječe i izvan-obiteljsko okruženje – vrtić, a kasnije i škola. Pritom, iznimna je važnost odgojitelja, učitelja te stručne službe u navedenim institucijama budući da ti stručnjaci mogu identificirati darovitost djeteta ukoliko do tog trenutka dotadašnja okolina djeteta to nije uočila, a nakon toga tu djetetovu darovitost mogu pratiti i poticati. Također, stručna služba roditeljima pruža kontinuiranu pomoć i podršku.

U okruženju vrtića i/ili škole darovitoj djeci potrebno je osigurati:

- potencijalnu i motivirajuću klimu,
- slobodu u razmišljanju,
- razvoj i podupiranje radoznalosti,
- svladavanje planiranih vještina i usvajanje znanja – generalizaciju,
- jačanje socijalnih kompetencija,
- poticanje apstraktnog mišljenja i mašte,
- poticanje samostalnog traženja informacija,
- pohvalu,
- poticaj,
- individualizirani pristup.

I samo darovito dijete nedvojbeno je „čimbenik“ razvoja vlastite darovitosti. Rezultati istraživanja o samoutjecaju djeteta na razvoj vlastite darovitosti su različiti. Osim osobnih intelektualnih sposobnosti, bioloških i genetskih obilježja i predispozicija, koje pružaju bazu za potencijalni razvoj darovitosti, autori napominju i pojam „otpornosti“ te navode da su otpornija djeca sposobnija „zanemariti“ negativan utjecaj okoline na vlastiti razvoj te tako sebi omogućuju filtriranje okolinskih utjecaja i prihvaćanje samo onih pozitivnih za vlastiti razvoj.

Darovito dijete razlikuje se od svojih vršnjaka po mnogobrojnim osobitostima, a te osobitosti su: brzo usvajanje i zadržavanje informacija i znanja, ispitivački / istraživački stav, intelektualna znatiželja, intrizična motivacija, sposobnost sažimanja i sintetiziranja informacija, lako uočavanje uzročno-posljedičnih veza, izražen osjećaj za pravdu, jednakost i istinu, uživanje u strukturi, redu i organiziranju, osebujne verbalne sposobnosti, razvijena kritičnost i samokritičnost, otvorenost prema novim iskustvima, kreativnost i inventivnost, upornost, koncentriranost, osjetljivost i suosjećajnost, sklonost individualnom radu, smisao za humor. Iako sve navedene osobitosti posjeduju i mnogobrojna djeca prosječnog funkcioniranja, kod darovite djece ove su osobitosti izražene u puno većem intenzitetu iako nisu sve osobitosti prisutne kod sve darovite djece.

Tijekom odrastanja darovita djeca povremeno doživljavaju određene teškoće koje najčešće proizlaze iz samih značajki darovitosti i specifičnih osobitosti darovite djece. Često se kod darovite djece može uočiti frustracija koja se tumači kao rezultat pogrešaka u učenju a u suprotnosti su s osobinom koja se odnosi na sklonost perfekcionizmu. U tim situacijama djecu je potrebno ohrabriti i naučiti ih da su greške sastavni dio učenja i odrastanja. U socijalnom okruženju darovita djeca ponekad osjete da se ne uklapaju u društvo vršnjaka te im je teško prihvatiti pravila socijalno prihvatljivog ponašanja uslijed čega ispoljavaju bunt, protivljenje, „jasno i glasno“ izražavanje vlastitog mišljenja koje je nerijetko suprotno svim drugim mišljenjima, uključujući i mišljenjima autoriteta. Tako, na primjer, u školi, pri obradi i usvajanju određene teme, iako imaju sposobnosti bez ikakvih teškoća usvojiti zadani sadržaj, mogu pružati otpor i protiviti se načinu obrade sadržaja, metodama poučavanja te ukazivati na neprimjerenost nastavnog procesa, neadekvatnost zadataka, prema njihovim mjerilima, a uz to mogu pokazivati i nepoštovanje prema autoritetu – učitelju.

Jedan od većih problema jest neprimjerenost nastavnih sadržaja u smislu kada su zadaci ispod djetetovih mogućnosti ili kad su sadržajno ili metodički neprilagođeni. Tada dijete, također, može ispoljiti otpor, nemir, odbijanje sudjelovanja, a u toj situaciji je potrebna individualizacija nastave, prilagodba sadržaja i metodičkih postupaka te konstantno savjetovanje sa stručnim timom i roditeljima.

Ukoliko je dijete iznimno darovito postoji mogućnost akceleracije u školovanju, tj. upisivanje u viši razred budući da im to dozvoljavaju njihove mogućnosti (ali i zakonske), za usvajanjem nastavnog sadržaja. U toj situaciji često se pojavljuje disbalans intelektualnih sposobnosti i emocionalno-socijalnog razvoja u kojem dolazi do poremećaja vršnjačkih odnosa – vršnjaci odbijaju dijete zbog iznadprosječnih sposobnosti i osobitosti vezanih uz darovitost, a stariji učenici ga odbijaju zbog niže kronološke dobi. Uslijed toga mogu se pojaviti **potencijalni emocionalni problemi** (povlačenje, regresija).

Kod neke nadarene djece očit je razvojni disbalans u vidu razine usvojenosti znanja na različitim područjima. Tako, npr., dijete može poznati sva slova, čitati, pisati, računati ali još uvijek treba pomoć pri obavljanju aktivnosti samozbrinjavanja: higijena, oblačenje, svlačenje.

Najproblematičnija razdoblja su predškolski period kad nadarena djeca počinju uočavati da su drugačija od svojih vršnjaka te period puberteta kada se javlja iznimna želja i potreba identifikacije s vršnjacima.

Zaključno, možemo reći da sama sposobnost i osobitosti djeteta nije, sama po sebi, dovoljna za razvoj darovitosti već je od rane dobi potrebno stvoriti motivirajuću i poticajnu okolinu koja će pozitivno djelovati na razvojne pravce darovitosti. Zahtjevi koje upućujemo darovitoj djeci moraju biti brižljivo birani i planirani, prezentirani na pravilan način uz pravilno opterećenje na dijete koje bi trebalo pratiti djetetove mogućnosti, ali i poticati ga na daljnji razvoj. U tom smislu individualizacija pristupa u usvajanju znanja i razvoju vještina kroz odgojno-obrazovni period više je nego nužna u radu s darovitom djecom. Također, od iznimne je važnosti i neprestana suradnja svih uključenih u proces odgoja i obrazovanja darovite djece, ali i kontinuirana podrška roditeljima.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE...

1. Jasna Cvetković-Lay: Kad bi se njih pitalo“, Priče iz radionica za darovitu djecu, Alinea, Zagreb, 2010.
2. Renata Siročić-Pleić: „Kako darovitoj djeci olakšati život“, Pedagoška biblioteka, Tempo, Đakovo, 2008.
3. Mira - Čudina Obradović: „Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje. Školska knjiga, Zagreb, 1991.
4. Jasna Cvetković-Lay, Ana Sekulić Majurec: „Darovito je, što ću s njim?“, Alinea, Zagreb 1998.
5. Judy Galbraith: „Kako prepoznati darovito dijete : savjeti roditeljima da prepoznaju i potaknu darovitost svog djeteta“, Veble commerce, Zagreb, 2007.

RODITELJSTVO I PRAVA DJECE

Dijete je konvencijom UN o pravima djeteta (1989.godine) dobilo svoje mjesto u obitelji, ono nije više samo dio obitelji. Društvo sve više pozornosti daje i ulaže u zaštitu prava i interesa djece. Obiteljski zakon (NN 103/15) II. dio Prava djeteta i pravni odnos roditelja i djeteta posvećen je osobnim pravima djeteta i pravom djeteta na informaciju. Međutim osim brojnih prava djeteta kojima se posvećuje osobita pažnja člankom 89. istoimenog zakona navode se i dužnosti djeteta.

„Dijete je dužno poštovati svoje roditelje i pomagati im u obavljanju poslova u obiteljskoj zajednici u skladu sa svojom dobi i zrelošću te biti obziran prema članovima obitelji.“

Dijete je dobilo nov položaj u društvu što dovodi i do jednog novog i drugačijeg shvaćanja roditeljstva.

Pojam roditeljske skrbi po članku 91. Obiteljskog zakona (NN 103/15):

„Roditeljsku skrb čine odgovornosti, dužnosti i prava roditelja u svrhu zaštite, promicanja djetetovih osobnih i imovinskih prava te dobrobiti. Roditeljsku skrb roditelji su dužni ostvarivati u skladu s djetetovim razvojnim potrebama i mogućnostima.“

U sadržaj roditeljske skrbi ulazi pravo i dužnost;

- zaštite osobnih prava djeteta na zdravlje, razvoj, njegu i zaštitu
- odgoj i obrazovanje
- ostvarivanje osobnih odnosa
- određivanje mjesta stanovanja
- upravljanje djetetovom imovinom
- zastupanje djetetovih osobnih i imovinskih prava i interesa

Društvene promjene kao što su demografske promjene, balansiranje između rodne i obiteljske uloge, rodna ravnopravnost dovele su obitelj pred velike izazove.

Suvremeni odgoj djece isključuje autoritarnost, iako su majke i dalje aktivnije u pogledu skrbi o djeci, očevi su puno više uključeni nego ranije, djeca danas smiju jasno pokazati roditeljima svoje osjećaje npr. ljutnju, što ranije nije bio slučaj.

Razvojem društvene odgovornosti i svijesti danas razvijamo novu viziju roditeljstva, autonomnog djeteta i obitelji općenito, što nas dovodi pred još jedan veći izazov, a to je ODGOJ!

DISCIPLINIRANJE nasuprot KAŽNJAVANJU

Djecu od samog rođenja nesvjesno počinjemo podučavati disciplini; kako bi bili prihvaćeni u društvu učimo se društveno prihvatljivim obrascima ponašanja. Discipliniranje vodi ka pozitivnom ponašanju, izgrađuje ispravan stav kod djeteta ali pruža i priliku za samoodređenje i autonomnost. U svakom slučaju predstavlja izazov za roditelje nasuprot kažnjavanju koji nema pozitivan feedback.

Kažnjavanje kao metoda odgoja ne zahtjeva promišljanje, planiranje već akciju koja je brza i laka, daje oduška frustraciji roditelja, a kod djece nerijetko izaziva ljutnju, bijes, prkos... Uči dijete nasilnom ponašanju nasuprot samokontroli, stvara stav da je nasilje uredno, da je prihvatljivo nekoga udariti, jer "oni koji me vole me tuku i nanose mi bol"...

Kažnjavanje djeteta nije samo fizičko. Roditelji često nesvjesno dijete kažnjavaju riječima i ismijavanjem.

KORISNE ALTERNATIVE

- postavite granice djetetu, one moraju biti jasne, konkretne i dobro definirane
- djetetu treba jasno reći što se od njega očekuje i zašto nam je to važno; planirajte unaprijed aktivnosti npr. Idemo u trgovinu po kruh, danas nećemo kupovati slatkiše.

- ponudite izbor djetetu kad god je to moguće npr.možeš sam pospremiti igračke ili želiš da ti ja pomognem
- svaki puta kada se dijete ponaša u skladu sa dogovorom nemojte izostaviti pohvalu za ponašanje
- ohrabrujte dijete da izrazi svoj stav i mišljenje
- oba roditelja bi trebala biti dosljedna u odgoju, česte promjene zbunjuju djecu te se može dogoditi da počnu testirati vaše granice
- učite djecu o uzroku i posljedici nekog ponašanja npr.ako potrga igračku neće se više moći s njom igrati

...i zapamtite roditelji su primarni modeli svojoj djeci !!!

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE...

1. Jull, J. (2006a) Vaše kompetentno dijete. Zagreb: Naklada Pelago
2. Josip Janković (1996.) Zločesti đaci genijalci: Alinea Zagreb
3. Obiteljski zakon (NN 103/15)
4. Greenspan,S.I (2008.) Zahtjevna djeca, Ostvarenje, Lekenik
5. <http://www.zdrav-zivot.com.hr/izdanja/oprežno-s-uv-zrakama/disciplina-i-vase-dijete-sto-umjesto-batina/> (piše dr.sc. Gordana Buljan Flander, psiholog i psihoterapeut)

*„Sve sretne obitelji nalik su jedna na drugu,
svaka nesretna obitelj nesretna je na svoj način“*

L.N. Tolstoj

ULOGA RODITELJA U SUOČAVANJU S MALOLJETNIČKOM DELINKVENCIJOM

RAZVOJ DELINKVENTNOG PONAŠANJA

Značenje obitelji u fizičkom, emocionalnom i društvenom razvoju djeteta, presudno je u sprječavanju kasnijeg neželjenog ponašanja. Nijedno dijete ne razvije poremećaje u ponašanju samo od sebe.

Poremećaji u ponašanju uključuju sva ona ponašanja djeteta koja nisu u skladu s njegovom životnom dobi i/ili okolini i koja ometaju svakodnevno funkcioniranje djeteta na način da štete njemu i/ili okolini.

Oni mogu biti aktivni: sva društveno nepoželjna i neprihvatljiva ponašanja koja odstupaju od uobičajenih i očekivanih. Za takvu djecu se često može čuti da su nemoguća, zločesta, van kontrole; i pasivni: introvertirana djeca, povučena, nerijetko izolirana i neprihvaćena od vršnjaka, ne ometaju rad u školi i ne izazivaju probleme pa ih se često i ne primijeti da im je potrebna pomoć i podrška.

Ako se poremećaji u ponašanju ne identificiraju rano te ako dijete ne bude obuhvaćeno nekakvim oblikom tretmana, velika je vjerojatnost da će u nekom razdoblju svoga života počiniti kazneno djelo i/ili prekršaj.

Ako i počini kazneno djelo i/ili prekršaj, dijete do svoje 14.-te godine nije kazneno odgovorno i prema njemu se ne može pokrenuti kazneni postupak. U takvim situacijama postupa se u okviru nadležnosti službe socijalne skrbi.

Maloljetnik je osoba s navršениh 14, a koja još nije navršila 18 godina života te je kazneno i prekršajno odgovoran. Isto se odnosi na osobe s navršениh 18, a koje još nisu navršile 21 godinu. Oni ulaze u kategoriju mlađih punoljetnika, a prema njima se, prema procjeni, mogu primijeniti odredbe maloljetničkog zakona. Mogu im biti izrečene posebne obveze, odgojne mjere te sigurnosne mjere (pogledaj: Zakon o sudovima za mladež).

OSOBE KOJE SUDJELUJU U POSTUPANJU PREMA MALOLJETNIM DELINKVENTIMA

Njihove uloge su:

- **policija:** prikuplja podatke o kaznenom djelu, ispituje svjedoke, a ako je potrebno, razgovara sa samim djetetom u posebno prilagođenom prostoru u prisutstvu roditelja ili po potrebi, stručne osobe, podnosi kaznenu prijavu, postupa prema djetetu s dostojanstvom i bez diskriminacije;
- **djelatnik centra za socijalnu skrb:** pruža potporu djetetu i njegovim roditeljima, izlazi na teren te dostavlja podatke o djetetu nadležnim institucijama, procjenjuje stupanj rizičnosti djeteta i daje prijedlog adekvatne odgojne mjere;
- **državni odvjetnik za mladež:** provodi nadzor nad provođenjem izvida koje provodi policija, ako je potrebno, provodi istragu, predlaže održavanje dokaznog ročišta radi ispitivanja djeteta, sudjeluje na dokaznom ročištu, podiže optužnicu, traži od socijalne skrbi poduzimanje radnji za zaštitu djeteta, podnosi prijedlog adekvatne odgojne mjere, štiti privatnost djeteta i omogućava njegovu sigurnost.
- **sudac istrage za mladež:** zakazuje dokazno ročište, dostavlja predmet stručnom suradniku izvanpravne struke na sudu, pazi da se sva prava djeteta poštuju, posebno djetetovo pravo da bude saslušano i da izražava svoje mišljenje, dostavlja predmet državnom odvjetniku, po okončanju radnje dostavlja predmet.
- **stručni suradnik izvanpravne struke na sudu:** proučava predmet i dogovara radnje i mjere s centrom za socijalnu skrb kako primjereno zaštititi dijete, priprema dijete za ispitivanje, vodi razgovor s djetetom prilikom ispitivanja te prema potrebi preoblikuje pitanja koja se postavljaju djetetu, s djetetom postupa pažljivo, s dostojanstvom, suosjećanjem i bez diskriminacije.

- **raspravni sudac:** ako je optužnica potvrđena, zakazuje pripremno ročište, na raspravu poziva stranke, branitelja optuženika, djelatnika centra za socijalnu skrb, opunomoćenika djeteta, roditelja djeteta i dr., po pravomoćnosti presude dostavlja odluke: strankama, branitelju optuženika, centru za socijalnu skrb, opunomoćeniku djeteta, roditelju djeteta, obiteljskom sudu.

U slučaju izricanja neke posebne obveze ili odgojne mjere, sudac putem Centra za socijalnu skrb provodi odgojnu mjeru. Svrha odgojnih mjera je pružanje brige i pomoći, zaštite i nadzora maloljetnoj osobi s ciljem utjecanja na njegov odgoj, razvijanje cjelokupne ličnosti i jačanje osobne odgovornosti.

SAVJETI RODITELJIMA:

Obratite veću pozornost na svoje dijete ako:

- iz vašeg doma nestaju vrijednosti (novac, nakit, tehnička roba i sl.),
- vaše dijete naglo popusti u učenju,
- pod nejasnim okolnostima gubi svoje osobne predmete (mobitele, odjeću i sl.),
- vaše dijete kući donosi predmete koje mu vi niste kupili,
- na tijelu svog djeteta uočite tjelesne ozljede ili promjene u tjelesnoj konstituciji,
- vaše dijete pokazuje interes za eksplicitne morbidne sadržaje (literatura, filmovi...),
- primijetite da vaše dijete dovodi u obiteljski dom vama nepoznate osobe,
- konzumira duhanske proizvode i sredstava ovisnosti.

KAKO RODITELJI MOGU ODGAJATI SVOJE DIJETE I SPRIJEČITI NEŽELJENO PONAŠANJE?

- Učite dijete pozitivnom govoru.
- Ne kritizirajte dijete pod izlikom da ga želite naučiti boljem ponašanju. Ističite što vam se sviđa kod njega, što je dobro učinilo i da ga volite.

- Zagrljaj, osmijeh, pogled odobravanja i nježan dodir najsnažniji su izrazi ljubavi.
- Pomognite djetetu da nauči donositi odluke i rješavati probleme jer će na taj način naučiti kako preuzeti odgovornost za svoje ponašanje. Naučit će da svi ponekad griješimo u svojim odlukama i da se greške mogu ispraviti.
- Učite dijete da si postavlja i ostvaruje ciljeve s obzirom na njegovu dob i sposobnosti.
- Omogućite i potičite dijete da otvoreno govori o svojim osjećajima i da realno prihvati svoje jake strane kao i slabosti.
- Razgovarajte s djetetom o njegovim korijenima i naučite ga voljeti svoju povijest.
- Prihvatite svoje dijete sa svim njegovim osobinama i nemojte ga uspoređivati s braćom i sestrama ili njihovim prijateljima.
- Učite ga zahvalnosti i poniznosti.
- Uspostavite povjerenje tako da se prvo vama obrati, ako naiđe na neki problem.
- Ako kod vašeg djeteta primijetite znakove poremećaja u ponašanju potražite pomoć stručjaka: obratite se socijalnom pedagogu ili pedagogu u školi, psihologu i/ili psihijatru u domu zdravlja, djelatniku centra za socijalnu skrb, savjetovalištu Obiteljskog centra, poliklinici za zaštitu djece grada Zagreba.

Tajna moći je u traženju pomoći!

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE...

1. Good, P.E.: Kako pomoći klincima da si sami pomognu, Zagreb, Alinea, 2009.
2. Kordić – Vuković, V.: Postanite uspješan roditelj sretnog djeteta, Zagreb, Akvamarine, 1998.
3. Shapiro, Lawrence E.: Kako razviti emocionalnu inteligenciju djeteta, Zagreb, Mozaik knjiga, 2007.
4. Shapiro, Lawrence E.: Malo prevencije: kako roditelji mogu spriječiti probleme u ponašanju i emocionalne probleme djece, Zagreb, Mozaik knjiga, 2002.
5. Sullo, Robert A.: Učite ih da budu sretni, Zagreb, Alineja, 1995.
6. Živković, Ž.: Razvoj emocionalne inteligencije, Đakovo, Tempo, 2006.

DOBROBIT SURADNIČKOG ODNOSA ODGOJITELJA I RODITELJA

U odgoju djeteta najvažnije mjesto ima obitelj, kao temeljna stanica društva u kojoj se dijete rađa, stječe prva znanja i upućuje se u osnove odgojnih vrijednosti našeg društva. Već u prvim godinama života, kao nastavljajući tog izuzetno vrijednog posla, javlja se ustanova, prvo, naravno, predškolska. No nitko, pa ni predškolska ustanova, ne može roditeljima oduzeti temeljnu ovlast na tom području, jer oni su primarni odgojitelji, ne po svom obrazovanju, već samim time što su roditelji:

„Roditelji su prvi i glavni odgojitelji vlastite djece te na tom području imaju temeljnu ovlast: oni su odgojitelji baš zato što su roditelji... Roditelji nisu u stanju zadovoljiti sve zahtjeve cijelog odgojnog postupka, a posebno kada je riječ o obrazovanju i širokom području uključivanja u društvo - socijalizaciji. Supsidijarnost (raspodjela odgovornosti) tako dopunjava očinsku i majčinsku ljubav, potvrđujući im temeljni značaj, jer svaki drugi sudionik u odgojnom postupku može djelovati samo u ime roditelja i s njihovim pristankom...“ (Rosić, 2005.)

USKLAĐENOST ODGOJNOG DJELOVANJA

Odgojno djelovanje na djecu predškolskog uzrasta događa se, prije svega, sa dvije strane: strane obitelji i strane ustanove te je, za dobrobit djeteta, neophodna usklađenost odgojnog djelovanja (svjesno izostavljam odgojno djelovanje vršnjaka, medija i sl., jer smatram da je na predškolskom uzrastu ono nešto slabije izraženo).

No, već kod obitelji možemo primjetiti neusklađenost odgojnog djelovanja, jer često otac i majka imaju različite vrijednosne sustave. Najbolje se to očituje u situacijama kada je kod jednog roditelja nešto dozvoljeno, a kod drugog je to isto zabranjeno.

Za ustanovu se smatra da je ona konstanta u odgoju, no da li je to zaista tako?! Svjedoci smo i često se susrećemo sa situacijama da su vrijednosti i ciljevi unutar ustanove samo prividno sukladni; ponekad postoje znatne razlike između implicitnih pedagogija odgojitelja.

Najbolje se to očituje u situacijama kada jedan odgojitelj nešto dozvoljava, a drugi ne, ili kada se roditelju prezentira neki događaj iz vrtića u koji je bilo uključeno njegovo dijete, pa se od dvije odgojiteljice dobiju dvije različito obojene priče, ponekad čak kao da prepričavaju dva različita događaja.

Ovakva nesuglasja u odgojnom djelovanju dovode do otežanog postizanja odgojnih ciljeva kod djeteta, a u isto vrijeme izazivaju intrapsihički konflikt djeteta u svijetu odraslih. Dijete je zbunjeno i nije mu jasno po čijim se pravilima treba ponašati. Vrlo brzo usvoje obrazac ponašanja: ponašat ću se po pravilima one odrasle osobe s kojom se trenutno nalazim. A mi odrasli budemo zapanjeni, jer kao da promatramo ponašanje dvoje ili troje različite djece.

Povezivanje odgojnih djelovanja rezultirat će olakšanim postizanjem odgojnih ciljeva i znatno lakšom socijalizacijom, pa možemo konstatirati da je dijete u toj situaciji dobitnik.

Kako bi povezivanje odgojnih djelovanja obitelji i ustanove bilo što uspješnije, neophodna je suradnja roditelja i ustanove.

SURADNJA RODITELJA I USTANOVE

Suradnja roditelja i ustanove odvija se na više razina:

1. individualni kontakti

- svakodnevni kontakti prilikom dolaska ili odlaska iz ustanove
- individualni razgovori
- kutići za roditelje
- boravak roditelja u skupini

2. kontakti s manjim skupinama roditelja

- roditeljski sastanci s manjim skupinama roditelja

3. kontakti s roditeljima čitave skupine

- roditeljski sastanci
- zajednička druženja
- radionice
- edukacije za roditelje

DOBROBIT SURADNJE

Suradnja roditelja i ustanove pokazuje se posebno dobrom zbog:

- međusobnog informiranja
- savjetovanja
- učenja
- dogovaranja
- druženja

Bitna je činjenica da kvaliteta suradnje ovisi najviše o odgojiteljima i ulozi koju odgojitelji dodjeljuju roditeljima. Upravo iz te činjenice proizlaze i negativnosti suradničkog odnosa.

NEGATIVNOSTI SURADNIČKOG ODNOSA

- Suradnički odnos njeguje uglavnom površne i formalne odnose koji, ma koliko da su učestali, ne mogu donijeti kvalitetne promjene
- Kod suradničkog odnosa izražena je hijerarhija odnosa: ustanova zauzima više mjesto, što dovodi do neravnopravnosti
- Kod suradničkog odnosa rješavaju se problemi ustanove i to samo s onim roditeljima koji to žele. Ostali, koji ne pokazuju interes, marginaliziraju se.

U takvim odnosima dijete je stežnjeno između dvije suprotstavljene strane i nalazi se u veoma nezavidnom položaju; voli i svoje roditelje i svoje odgojiteljice, a stavlja se u situaciju balansiranja između dviju suprotstavljenih strana. Takav položaj može znatno štetiti njegovom psihičkom razvoju, jer dijete vrlo često sebe okrivljuje za loše odnose suprotstavljenih strana. Zato je daleko bolje ako sve strane uključene u odgoj djeteta uspostave partnerski odnos.

PARTNERSKI ODNOS

Bitne karakteristike partnerskog odnosa općenito, pa i između roditelja i ustanove su:

- zajedničke namjere
- istinsko dijeljenje moći i odgovornosti
- postojanje dvosmjerne komunikacije i međusobnog povjerenja

- neprestani proces refleksije, ispitivanja, rasprave
- obostrano poštovanje i želja za dogovaranjem
- dijeljenje informacija, odgovornosti, znanja, vještina
- zajedničko donošenje odluka.

Osobe uključene u partnerski odnos moraju biti spremne za ovakav viši i zahtjevniji oblik međusobnog odnosa, a da bi u tome bile uspješne, moraju posjedovati određene osobine:

- poštenje
- poštovanje i uvažavanje
- vjerovanje
- otvorena komunikacija
- povjerenje, otvorenost, tolerancija
- fleksibilnost
- aktivno slušanje
- dijeljenje informacija
- neosuđivanje

Na kraju treba naglasiti:

Roditelji jesu glavni i primarni odgojitelji svoje djece i ta im je uloga dana već samim činom rođenja djeteta. Za tu ulogu nisu se pretjerano pripremali, nisu završili školu za tu ulogu, a uloga je izuzetno teška i zahtjevana. No, moraju biti svjesni da u tom teškom, zahtjevnom i odgovornom poslu nisu prepušteni sami sebi. Tu je i ustanova kojoj već u najranijoj dobi povjeravaju svoje najveće i najdragocjenije blago - dijete.

Kada već s toliko povjerenja prepuštate svoju dragocijenost nama, odgojiteljima, dozvolite nam da budemo partneri u tom poslu.

Zajedno smo jači, zajedno možemo sve.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE...

1. Banfić, E. (2015.) Komunikacija roditelja i odgojitelja, završni rad, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Puli
2. Kunstek, M. (2007.) Kvaliteta suradnje vrtića i roditelja. U: Partnerstvo s roditeljima, 13. dani predškolskog odgoja Županije splitsko-dalmatinske, Omiš
3. Ljubetić, M. (2014.) Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno obrazovne ustanove i zajednice, Zagreb
4. Milanović, M. (2014.) Pomozimo im rasti, priručnik za partnerstvo roditelja i odgojitelja, Zagreb
5. Miljak, A. (1995.) Mjesto i uloga roditelja u (suvremenoj) humanističkoj koncepciji predškolskog odgoja. Filozofski fakultet Zagreb. U: Društveno istraživanje Zagreb 18-19/god. 4
6. Petrović-Sočo, B. (1995.) Ispitivanje stavova roditelja o suradnji s dječjim vrtićem. Filozofski fakultet Zagreb. U: Društveno istraživanje Zagreb 18-19/god. 4
7. Redžep-Borak, Z. Partnerski odnos djelatnika predškolske ustanove s roditeljima. CPO Osijek
8. Rosić, V. (2005.) Odgoj, obitelj, škola. Rijeka

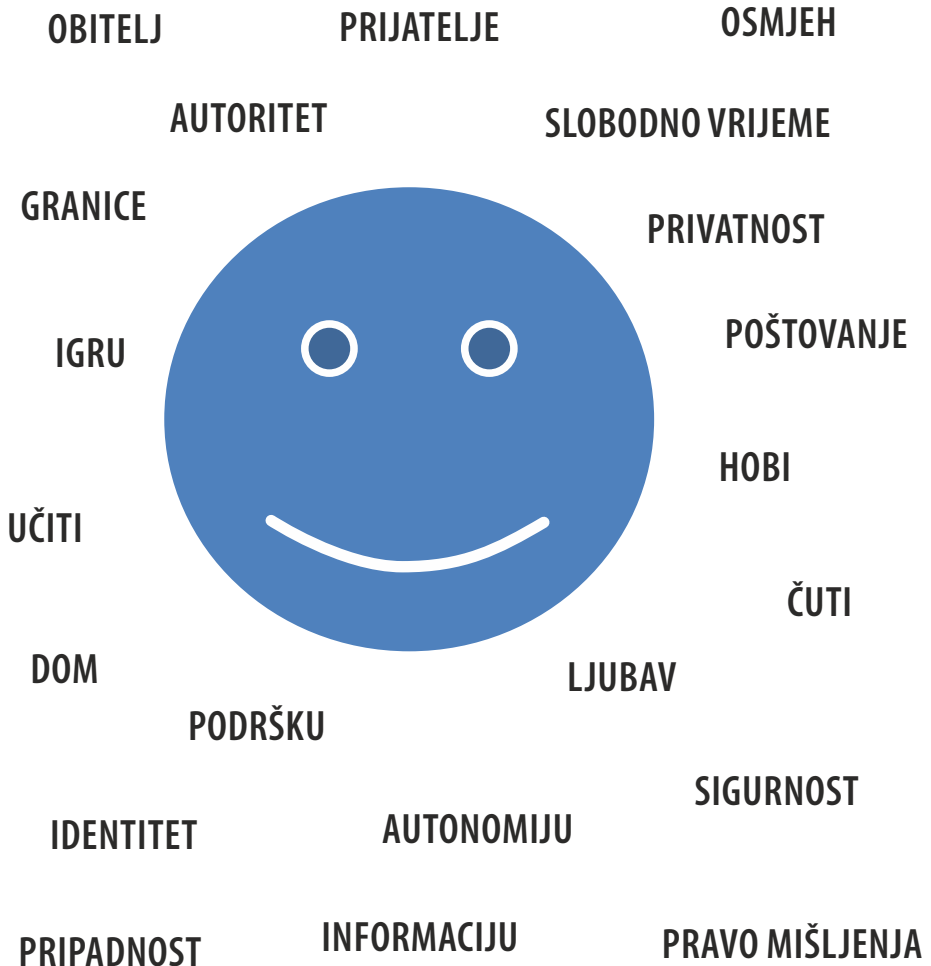
Literatura

1. Banfić, E. (2015.), „Komunikacija roditelja i odgojitelja“, završni rad, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Puli
2. Chance, P. (1997): „First Course in Applied Behavior Analysis“, Brooks/Cole, London
3. Cooper, J. O., Heron, T. E., Heward, W. L. (2013): „Applied Behavior Analysis“, Pearson; 2 edition, London
4. Cvetković-Lay, J. (2010): „Kad bi se njih pitalo“, Priče iz radionica za darovitu djecu, Alinea, Zagreb
5. Cvetković-Lay, J., Sekulić Majurec, A. (1998): „Darovito je, što ću s njim?“, Alinea, Zagreb
6. Čudina Obradović, M. (1991): „Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje“ Školska knjiga, Zagreb
7. Emerson, E., Einfeld, S.: (2011.) „Challenging Behaviour“, Cambridge University Press, United Kingdom
8. Fisher, W. Piazza, C., Roane, H. (2011): „Handbook of applied behavior analysis“, New York: Guilford Press
9. Galbraith, J. (2007): „Kako prepoznati darovito dijete : savjeti roditeljima da prepoznaju i potaknu darovitost svog djeteta“, Veble commerce, Zagreb
10. Greenspan, S. I (2008.) „Zahtjevna djeca“, Ostvarenje, Lekenik
11. [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/\(ISSN\)1938-3703/issues](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/(ISSN)1938-3703/issues)
12. <http://www.zdrav-zivot.com.hr/izdanja/oprezno-s-uv-zrakama/disciplina-i-vase-dijete-sto-umjesto-batina/> (piše dr.sc.Gordana Buljan Flander, psiholog i psihoterapeut)
13. <https://toverkehs.com/tag/als-het-ware>
14. Itković, Z.: (1995) „Roditelji kao odgojitelji“ Stručni rad. Filozofski fakultet, Zadar
15. Ivančić, T: (2008) „Ostati uspravan“ , Tevizija, Zagreb
16. Janković, J. (1996.) „Zločesti đaci genijalci“ Alinea Zagreb
17. Jull, J. (2006) „Vaše kompetentno dijete“, Zagreb, Naklada Pelago
18. Kujundžić, P. L. (2016): „Suradnja stručnjaka u radu s djecom svjedocima i žrtvama kaznenih djela“, UNICEF
19. Kunstek, M. (2007.) „Kvaliteta suradnje vrtića i roditelja“ U: Partnerstvo s roditeljima, 13. dani predškolskog odgoja Županije splitsko-dalmatinske, Omiš
20. Ljubetić, M. (2014.) „Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno obrazovne ustanove i zajednice“, Zagreb

21. Milanović, M. (2014.), „Pomozimo im rasti“, priručnik za partnerstvo roditelja i odgojitelja, Zagreb
22. Miljak, A. (1995.), „Mjesto i uloga roditelja u (suvremenoj) humanističkoj koncepciji predškolskog odgoja“, Filozofski fakultet Zagreb, U: Društveno istraživanje Zagreb 18-19/god 4
23. Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije (2012.,2013.), „Od prvog dana...“, Split, samonaklada
24. Obiteljski zakon (NN 103/15)
25. Petrović-Sočo, B. (1995.), „Ispitivanje stavova roditelja o suradnji s dječjim vrtićem“ Filozofski fakultet Zagreb. U: Društveno istraživanje Zagreb 18-19/god. 4
26. Redžep-Borak, Z., „Partnerski odnos djelatnika predškolske ustanove s roditeljima“, CPO Osijek
27. Ribarić S., Vidoša A. (2014.), „Zdravstvena njega u zaštiti mentalnog zdravlja“, Rijeka, Medicinska naklada
28. Rosić, V. (2005.), „Odgoj, obitelj, škola“, Rijeka
29. Siročić-Pleić, R. (2008): „Kako darovitoj djeci olakšati život“, Pedagoška biblioteka, Tempo, Đakovo
30. Šimunović Z., Papst T. (2012.), „Načela poučavanja“, Zagreb, Školska knjiga
31. Zakon o sudovima za mladež (NN 111/97, 27/98, 12/02)

JA SAM MARKO!

JA TREBAM...

**...KAKO BIH POSTAO SRETNIA I ZDRAVA
ODRASLA OSOBA !**

Izradu ove publikacije financiralo je Ministarstvo socijalne politike i mladih u sklopu sredstava za projekte usmjerene podršci obitelji i promicanju i zaštiti prava djece.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Hrvatskog Crvenog križa Općinskog društva Crvenog križa Darda. Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno i stajališta Ministarstva socijalne politike i mladih.

